

*105-річчю
Дніпровського державного
медичного університету
присвячується*

ОНКОЛОГІЯ

Підручник

для студентів медичних університетів, лікарів-інтернів,
клінічних ординаторів, лікарів-онкологів, сімейних лікарів

Львів
Видавець Марченко Т. В.
2023

УДК 616-006(075.8)

О-58

*Рекомендовано вченою радою Дніпровського державного медичного університету,
протокол № 8 від 24 червня 2021 р.*

Автори:

Завізіон В. Ф., Бондаренко І. М., Прохач А. В., Машталер В. Є., Логвіненко В. В.,
Ніколаєнко-Камишова Т. П., Комський М. П., Ходжуж М. Х., Суховерша О. А., Стьопушкін С. П.,
Черниловський В. А., Аверін Д. І., Артеменко М. В., Хворостенко Ю. М., Лященко О. В.,
Седінкін В. А., Кислицина В. С., Дмитренко К. О., Чайковський В. П.

Рецензенти:

завідувач кафедри онкології та радіології з радіаційною медициною Полтавського державного медичного університету, д-р мед. наук, професор В. П. Баштан;
завідувач кафедри онкології та онкохірургії Запорізького державного медичного університету, д-р мед. наук, професор О. П. Колеснік.

Онкологія : підручник / В. Ф. Завізіон, І. М. Бондаренко, А. В. Прохач та ін. –
О-58 Львів : Видавець Марченко Т. В., 2023. – 480 с.

ISBN 978-617-7937-14-1

Підручник з онкології для студентів медичних університетів, лікарів-інтернів, клінічних ординаторів, лікарів-онкологів, сімейних лікарів складений з врахуванням навчальної програми з онкології для студентів медичних і стоматологічних факультетів медичних університетів та програми післядипломної спеціалізації по онкології. В підручнику розглянуті питання організації онкологічної служби в Україні, етіологія пухлин та канцерогенез, епідеміологія, клініка, діагностика, сучасні класифікації, лікування, профілактика, основних локалізацій злоякісних пухлин, основні питання паліативної допомоги онкологічним хворим.

Суттєвою відмінністю підручника від існуючих видань є включення до видання TNM-класифікації 8 редакції за 2017 рік, схеми лімфатичного відтоку, розглянуті питання лікування раку з врахуванням останніх рекомендацій NCCN, ASCO, ESMO, EHA та інших авторитетних міжнародних організацій, що вивчають злоякісні пухлини.

УДК 616-006(075.8)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОНКОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ	7
КАНЦЕРОГЕНЕЗ	15
ДІАГНОСТИКА ЗЛОЯКІСНИХ ПУХЛИН	31
КЛАСИФІКАЦІЇ ЗЛОЯКІСНИХ ПУХЛИН	38
ПРИНЦИПИ Й МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ ЗЛОЯКІСНИХ НОВОУТВОРЕНЬ.....	41
ЕПІДЕМІОЛОГІЯ РАКУ	49
СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ ЗЛОЯКІСНИХ ПУХЛИН.....	51
РАК ГУБИ, СЛИЗОВОЇ ОБОЛОНКИ ПОРОЖНИНИ РОТА, ЯЗИКА.....	63
РАК ГУБИ.....	63
РАК СЛИЗОВОЇ ОБОЛОНКИ ПОРОЖНИНИ РОТА Й ЯЗИКА	72
ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ ЗА ТЕМОЮ «РАК ГУБИ, СЛИЗОВОЇ ОБОЛОНКИ ПОРОЖНИНИ РОТА, ЯЗИКА»	81
РАК СТРАВОХОДУ	83
РАК ШЛУНКА	98
РАК ПЕЧІНКИ Й ПОЗАПЕЧІНКОВИХ ЖОВЧНИХ ПРОТОК.....	120
РАК ПЕЧІНКИ	123
РАК ПОЗАПЕЧІНКОВИХ (ПЕРИФЕРИЧНИХ) ЖОВЧНИХ ПРОТОК І ЖОВЧНОГО МІХУРА.....	132
ПУХЛИНИ ПОЗАПЕЧІНКОВИХ ЖОВЧНИХ ПРОТОК	132
РАК ЖОВЧНОГО МІХУРА	134
РАК ПІДШЛУНКОВОЇ ЗАЛОЗИ	140
РАК ОБОДОВОЇ Й ПРЯМОЇ КИШОК	156
РАК ОБОДОВОЇ КИШКИ	163
РАК ПРЯМОЇ КИШКИ Й АНАЛЬНОГО КАНАЛУ	180
РАК ШКІРИ Й МЕЛАНОМА	189
РАК ШКІРИ	190
МЕЛАНОМА	206
РАК МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ	221
ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ ЗА ТЕМОЮ «РАК МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ».....	247
РАК ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ.....	249
ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ ЗА ТЕМОЮ «РАК ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ».....	257
РАК ЛЕГЕНЬ	259
ПУХЛИННІ ХВОРОБИ ЛІМФОЇДНОЇ ТА КРОВОТВОРНОЇ СИСТЕМ	310

ПУХЛИННІ ХВОРОБИ КРОВОТВОРНОЇ СИСТЕМИ	313
ЗЛОЯКІСНІ ЛІМФОМИ	320
ЛІМФОМА ГОДЖКІНА	320
НЕГОДЖКІНСЬКІ ЛІМФОМИ	327
ПРАКТИЧНІ НАВИЧКИ ЗА ТЕМОЮ «ПУХЛИННІ ХВОРОБИ ЛІМФОЇДНОЇ ТА КРОВОТВОРНОЇ СИСТЕМ»	336
ЗЛОЯКІСНІ ПУХЛИНИ СЕЧОВИВІДНОЇ СИСТЕМИ	338
РАК НИРКИ	338
РАК НИРКОВОЇ МИСКИ Й ВЕРХНІХ СЕЧОВИВІДНИХ ШЛЯХІВ	348
РАК СЕЧОВОГО МІХУРА	352
ЗЛОЯКІСНІ ПУХЛИНИ НАДНИРКОВИХ ЗАЛОЗ	359
ЗЛОЯКІСНІ ПУХЛИНИ ЧОЛОВІЧИХ СТАТЕВИХ ОРГАНІВ	363
РАК ПЕРЕДМІХУРОВОЇ ЗАЛОЗИ	363
РАК ЯЄЧКА	371
РАК СТАТЕВОГО ЧЛЕНА	377
ЗЛОЯКІСНІ ПУХЛИНИ ЖІНОЧИХ СТАТЕВИХ ОРГАНІВ	383
РАК ШИЙКИ МАТКИ	387
РАК ТІЛА МАТКИ	395
РАК ЯЄЧНИКІВ	404
ЗЛОЯКІСНІ ПУХЛИНИ КІСТОК І М'ЯКИХ ТКАНИН	416
ПЕРВИННІ ЗЛОЯКІСНІ ПУХЛИНИ КІСТОК	417
САРКОМИ М'ЯКИХ ТКАНИН	429
ПАЛІАТИВНА Й СИМПТОМАТИЧНА ТЕРАПІЯ ОНКОЛОГІЧНИХ ХВОРИХ	440
ЛІКУВАННЯ ХРОНІЧНОГО БОЛЮ В ОНКОЛОГІЧНИХ ХВОРИХ	446
ДОДАТКИ	459
ПРОТОКОЛ роботи з хворим	459
ПОВІДОМЛЕННЯ про хворого з уперше в житті встановленим діагнозом раку або іншого злоякісного новоутворення	461
ВИТЯГ із медичної карти стаціонарного хворого на злоякісне новоутворення	462
ПРОТОКОЛ про виявлення у хворого занедбані форми злоякісне новоутворення	464
РЕЄСТРАЦІЙНА КАРТА хворого на злоякісне новоутворення	466
БІБЛІОГРАФІЯ	468

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «онкологія» викладається на V та VI курсах медичних університетів. Багаторічний досвід та тісне спілкування зі студентами, інтернами різних спеціальностей, клінічними ординаторами та лікарями сприяли перегляду наших поглядів на структуру та зміст підручника з цієї дисципліни.

Навчальна програма з дисципліни «онкологія» побудована на наскрізній програмі підготовки лікаря-спеціаліста чи, на сьогодні, магістра, та включає перелік знань та умінь, які мають засвоїти здобувачі освіти. Підручників та посібників з онкології, як вітчизняних так і зарубіжних, багато, проте, аби знайти відповіді на всі питання навчальної програми, необхідно переглянути хоча б декілька книг, та, доволі часто, повернутися до підручників перших – четвертих років навчання. При цьому на деякі питання навчальної програми не завжди вдається знайти відповідь у доступних підручниках, адже вони зазвичай обговорюються на практичних та лекційних заняттях. Втім, тенденції останнього часу, що передбачають скорочення аудиторного часу та більший акцент на самостійній підготовці, певною мірою обмежують час на розгляд деяких актуальних питань.

При створенні підручника ми намагалися висвітлити всі питання робочої програми, принаймні в конспективному варіанті. В процесі підготовки підручника стало зрозуміло, що між деякими питаннями навчальної програми відсутній логічний зв'язок, тому певні розділи були внесені в текст для логічних переходів та полегшення сприймання інформації. Ми врахували всі теми дисципліни «онкологія», – як ті, що вивчаються на аудиторних заняттях, так і ті, які студенти опрацьовують самостійно.

У підручник включені найсучасніші класифікації, зокрема TNM-класифікація пухлин актуальної на сьогодні 8 редакції 2017 року, висвітлені найсучасніші погляди на канцерогенез, діагностику, лікування пухлинних захворювань із врахуванням рекомендацій NCCN, ASCO, ESMO, EHA та інших авторитетних міжнародних організацій, які вивчають злоякісні пухлини.

Значну увагу ми приділили спадковим синдромам, що супроводжуються розвитком пухлинних захворювань, сучасним підходам до діагностики (імуногістохімічної, молекулярної діагностики, новітніх методів інструментальної та апаратної діагностики) та сучасним методам (таргетної, імунотерапії) системного лікування раку.

Пандемія COVID-19 навесні 2020 року спонукала нас до термінового використання матеріалів підручника, що практично перебував на етапі редагування та підготовки до видання, для навчання студентів у режимі on-line. Майже три семестри студенти вивчали онкологію, в тому числі з застосуванням цих матеріалів. Авторський колектив дуже вдячний студентам Дніпровського державного медичного

університету (на той час Державного закладу «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України») за зауваження, підказки, рекомендації, які ми врахували при підготовці та остаточному редагуванні підручника.

Сподіваємося, що підручник стане Вам у нагоді при вивченні онкології, як на етапі навчання в університеті, так і при післядипломному удосконаленні знань.

Авторський колектив.

Навчальне видання

**Завізіон Віктор Федорович
Бондаренко Ігор Миколайович
Прохач Анна Володимирівна та ін.**

Онкологія

Підручник

Підп. до друку 15.08.2021 р.
Формат 70×100/16. Папір офсетний. Гарнітура Minion Pro.
Ум. друк. арк. 39,00. Тираж 300 прим.

Видавець Марченко Т. В.
м. Львів-53, 79053, Україна, тел. +38 (050) 370-19-57
e-mail: picha1938@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 6784 від 30.05.2019 року,
видане Державним комітетом телебачення і радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавця Марченко Т. В.